

Irine Manijashvili

Georgia, Tbilisi

Georgian national university

Short Stories by Guram Rcheulishvili and Their Intertextual Connections with Fairy-Tales and Myth

Intertextual connections with fairy-tales and myth are vividly seen in the stories by Guram Rcheulishvili. By using mythic paradigms, the writer creates multilayer literary characters and impressively depicts the struggle of heart and reason so characteristic of a man's nature. In the work we will focus on three stories: 'Batarka Chincharauli', 'The Dance of Demons' and 'Dumb Akhmed and Life'.

The writer breaks down the borders of time and space through the mythological and folklore paradigms. Eternal desire of a man's reason to perceive hidden, unveil the mystery rises from the myth.

In the above-mentioned stories, the specificity of Guram Rcheulishvili's narration is created by imparting of a mythical quality to time, so to say by mythologization of time, by the simultaneity between the existing, present reality and the world beyond. Accordingly, his heroes also acquire the feeling of wholeness and the artistic model of unified universe is created.

Key words: mythology, folklore, paradigm

ირინე მანიჯაშვილი

საქართველო, თბილისი

საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი

გურამ რჩეულიშვილის ნოველების ინტერტექსტუალური კავშირები ზღაპარსა და მითთან

მითოსური აზროვნება ადამიანის ცნობიერების თავდაპირველი ფორმაა. თანდათანობით ხდებოდა მათი მოწესრიგება და სისტემატიზაცია. მითოლოგიამ დიდი გავლენა მოახდინა ხელოვნების თითქმის ყველა დარგზე. მითოლოგიურ სახეებს მათი მრავალფეროვნებისა და ტევადობის გამო, ხშირად უბრუნდებიან მწერლები.

გურამ რჩელიშვილის არაერთ მოთხრობაში ნათლად ჩანს ინტერტექსტუალური კავშირები ზღაპარსა და მითთან. მწერალი მითოსური პარადიგმების საშუალებით ქმნის მრავალშრიან მხატვრულ სახეებს და შთამბეჭდავად წარმოაჩენს ადამიანური არსებობისთვის დამახასიათებელ გულისა და გონების ჭიდილს. ჩვენს ნაშრომში ყურადღებას შევაჩერებთ სამ მოთხრობაზე: „ბათარეკა ჭინჭარაული“, „დევების ცეკვა“ და „მუნჯი ახმედი და სიცოცხლე“.

მოთხრობაში „ბათარეკა ჭინჭარაული“ მრავალმხრივად არის განფენილი ხელოვნებისა და ცხოვრების ურთიერთმიმართება და დიდი შინაგანი წინააღმდეგობები. ხევისურთა მითოსური სამყაროსა და პოეტური გარემოს აღწერით ავტორი გვაძმადებს მთავარი გმირის, ბათარეკა ჭინჭარაულის, გასაცნობად: „აქ პოეზია განუკითხავად ბატონობს პროზაზე, პოეზია თავისი „ულოგიკო“ ვნებებითა და გამოხატვის შეუდარებელი დრამატული სიმშვენიერით. შემთხვევითი არ არის, რომ აქ ფოლკლორი, აწყობილი ხევისურული ლექსით, თავისი ღირსების შეგრძნებით, კლასიკურ სიმალემდე ადის. ყველა ხევისური, როგორც წესი, პოეტია; ყველაზე კარგს კი იმათგან ის დაწერს, რომელიც სხვაზე მეტად და ღირსებით იტანჯება, ვერმიღწეულის ვნებით შეპყრობილი, ლექსის თქმამდე“ (რჩელიშვილი 2010: 197).

როგორც ყველა შატილელისთვის, ბათარეკასთვისაც განსაკუთრებით მძიმეა ზამთრის უმოქმედობა. „გმინავს ბათარეკ კომპში გამომწყვდეული... მოუშვა წვერი და ჩაებურძგნა ხასიათი“ (რჩელიშვილი 2010: 199).

ამ თემატურ რკალში შემოდის კენტავრის მითოლოგიური ალუზია. ბერძნულ მითოლოგიაში ცხენკაცების – კენტავრების შესახებ არაერთი მითი არსებობს. ისინი ასოცირდებიან ველურობასთან, სიუხემესთან, მრისხანებასთან, ნადირობასთან. გ. რჩელიშვილის ინტერტექსტის მსგავსება მჟღავნდება როგორც ბერძნულ მითებთან, ასევე – ქართულ ფოლკლორთან. ავტორი ხევისურულ კონტექსტში ბუნებრივად სვამს ბერძნულ მითოსურ ელემენტებს და ამაზე მინიშნებასაც აკეთებს: „ნახევრად დანგრეულ შატილს ვინც ნახავს, ეგონება, რომ ბერძენმა ღმერთებმა ოლიმპოს მიტოვების შემდეგ აქ გადმოინაცვლეს, ამ პოლისში...“ (რჩელიშვილი 2010: 198).

ზღაპრულია მზიას გამოჩენა მოთხრობაში. ბათარეკას გვერდით ცხოვრობს მისი 13 წლის ქალიშვილი მზია. ის ჩადირულია ნეტარ უსურვილობაში. ცხვრის ქურქში გახვეული ზის ხევსურული კოშკის თავში და ვიწრო სარკმლიდან აკვირდება სამყაროს:“ის უცნაური, მთლიანი სისავსით ხედავს მის გარშემო ყველაფერს“(რჩეულიშვილი 2010: 201). სიყვარულის, სიკეთისა და სინათლის სიმბოლოა მზია. ის ასოცირდება მზის კულტთან. ქართულ ფოლკლორში მზის თაყვანისცემა წარმართობისდროინდელია. მზე მიიჩნეოდა სილამაზის წყაროდ. ქრისტიანულ ეპოქაში მზე ღვთაების სიმბოლოდ ჩათვალეს(ამაზე მეტყველებს ქრისტიანული საგალობლები, ფრესკები). თითქოს ერთგვარი კონტრასტია ბათარეკას სივრცეში მზიას გამოჩენა: „ზის ქურქში გამოხვეული ეს უცნაური არისტოკრატი ქალი, რომელიც ბუნებამ აქ, შატლიში, გააჩინა და ელის. არ არის გაწბილებული მისი მოლოდინი, ის ყველაფერში ხედავს მას, დიდი ანთებული თვალებით, გრძელი გაკვირვებული წამწამებით, ყველაზე პატარა საგანსაც კი არ უშვებენ თავის გარშემო შეუყვარებლად“ (რჩეულიშვილი 2010:201). განუყოფელია მისთვის ლეგენდა მონადირისა, რომელმაც ოჩოპინტრე გაანაწყენა და დაისაჯა. გ. რჩეულიშვილის მითოლოგმა განსხვავებულია, მაგრამ ცალკეული დეტალებით ემსგავსება როგორც ბერძნულ მითებს, ისე – ქართულ ფოლკლორს. მოთხრობაში არაერთი მსგავსებაა ოჩოპინტრეს მიერ დასჯილ მონადირესა და ზამთრის გამო სახლში ჩაკეტილ ბათარეკას შორის. აუტანელია ორივესთვის, რომ ვერ აკეთებენ ჩვეულ საქმეს. გარეგნულად ხდება მათი ტრანსფორმაცია – ცხენკაცად ქცეულ მონადირეს მხოლოდ ნადირის დევნალა შეუძლია, მაგრამ არამონადირება; ბათარეკა მკაცრი ზამთრის გამო იძულებულია გადაერთოს სახლის საქმეზე, მაგრამ ვერმიღწეულის ვნება კიდევ უფრო ძლიერდება შეუსაბამო გარემოში: „ვერაფრით ვერ ეგუება დაუდეგარი მოშულლე ბათარეკ ზამთრის უმოქმედობას“ (რჩეულიშვილი 2010: 199). „ძლივს მიეჩვია ოჯახს ბათარეკა ჭინჭარაული ... მთელი ვნება ოჯახის საქმეზე გადაიტანა, ჩათბა სახლში“ (რჩეულიშვილი 2010: 202). წინააღმდეგობრივია ბათარეკას შინაგანი სამყარო :„ბუნებით ნაზი, ავაზაკივით უქმური იყო ხასიათით და ქცევით ბათარეკ“ (რჩეულიშვილი 2010: 203). გაორებულია მისი პიროვნება. სოფლის წესის მიყოლამ ჩაკლა

მასში ყოველგვარი სათნოება და ინერციით მიყვება მოვალეობებს. მთელი მისი შინაგანი დაპირისპირება და ამბოხი საკუთარ შემოქმედებით, პოეტურ ბუნებასა და ცხოვრების მკაცრ, უხემ მოთხოვნებს შორის, ერთ უშველებელ მუშტად შეიკრა და თავს დაატყდა ყველაზე წმინდას, ყველაზე საკრალურს, მთელ სამყაროზე უზომოდ შეყვარებულ მზიას. მოთხრობის ფინალშიც იკითხება ინტერტექსტი მითთან მიმართებაში. მონადირემ დაარღვია პირობა ოჩოპინტრესთან და მკაცრად ისჯება ირემზე ხელის აღმართვის გამო – ის ცხენკაცად აქცია ნადირობის ღმერთმა. ირემი საკრალური ცხოველია ქართულ ფოლკლორშიც. „ირემს სხვადასხვა ფუნქცია აქვს: 1)ირემი როგორც გმირის შემწე, 2) მაგიური ძალის მქონე ირემი (ირემი-ჯადოქარი, ირემი-მზეთუნახავი) და 3) ირემი როგორც მსხვერპლი“ (გოგიაშვილი 2011: 186). მკვლევარი აქვე აღნიშნავს, რომ ფოლკლორში ცნობილია ზღაპრები, სადაც ირემი ცასა და მიწას შორის მედიუმს წარმოადგენს (ირმის რქების საშუალებით ცაში ასვლის მოტივი).

აშკარაა ინტერტექსტი: ბათარეკა ვერმილწეულის ვნებით შეპყრობილი (საკუთარი უასპარეზობის შეგრძნებით აღძრული შურისგება სამყაროზე) მთელ რისხვას გადმონათხევს თავის 13 წლის მზიაზე, რომელიც მისი კერიის ყველაზე დიდი შუქი და სიკეთეა და დაისჯება კიდეც ამ სინათლის ჩაქრობით.

მოთხრობაში „დევების ცეკვა“ ყველაზე ნათლად ჩანს ინტერტექსტუალური კავშირები ზღაპარსა და მითთან. მწერალი მიმართავს ქართულ კულტურაში, ფოლკლორში არსებულ სხვადასხვა კოდს და ქმნის მრავალმხრივ მხატვრულ სახეებს. ქალწულის ზმანება მითოსური და ფოლკლორული სიმბოლოებით არის სავსე. 12 მმა ხორჯოლანი, რომლებიც განსაკუთრებული ფიზიკური ძალის გამო დევებთან არიან შედარებულნი, შეუჭრებლივ გარბიან დაბლა ხეობიდან მაღლა ხევისკენ, ესწრაფვიან ქოჩქელანების ასულისკენ. დაბლიდან მაღლა, ქვემოდან ზემოთ(მეორდება რამდენჯერმე ტექსტში – ი.მ.) სწრაფვა ღვთის საიდუმლო შეცნობისკენ. ავტორი ხაზს უსვამს ამ სწრაფვის დემონურობას. ღამის წყვდიადი ხელს უწყობს ვნების გაბატონებას: „განუსაზღვრელად ბატონდება მხოლოდ ჭემმარიტი არსი – ვნება! შეუჭრებელი ლტოლვა ერთისადმი, ერთისაკენ, ერთნაირი ძალით“ (რჩეულიშვილი 2010: 206).

ფოლკლორული ტრადიციის თანახმად, სწორედ ხმაურით, გრგვინვით ხასიათდებიან დევები. ისინი ადამიანის ანტაგონისტური არსებები არიან, ამირანის ეპოსის ფშაურ ვარიანტში შესანიშნავად არიან დახასიათებულნი. იგივე სურათები აქვს დახატული ვაჟა-ფშაველას ლექსში „დევების ქორწილი“. „დევთა დამახასიათებელი ნიშანია ძლიერი ხმა, ღრიალი, როგორც მათი აქტივობის გამოხატვის საშუალება. „ვეფხისტყაოსნისა“ და ვაჟა-ფშაველას ლექსის ნაწყვეტიდან ჩანს, რომ დევთა ღრიალი ცას სწვდება, მათი ხმაური კოსმოსურ ძვრებთან არის გაიგივებული“ (სურგულაძე 2002: 209).

ქოჩქელანების ასულის სამყოფელი თეთნულდის ძირშია. თეთნულდი სვანურ გადმოცემებში სიწმინდის, მარადიული ქალწულის უმანკოების სიმბოლოა. მწერალი მსვლელობის დასაწყისშივე მინიშნებს, რომ „საბედისწეროდ მიგრგვინავენ სვანის ვაჟები მთის წვერისკენ...“ (რჩეულიშვილი 2010: 206).

სვანური ფოლკლორისთვის დამახასიათებელია რიტუალი. უადრესად აქტიურია სვანურ მითოსში საოჯახო კულტი, როგორც მთლიანი სტრუქტურული ერთეული. გარე და შინა სამყაროს ურთიერთობის რეგულირება ხდება რიტუალის საშუალებით (რეალური და ირაციონალური ძალების შეხვედრა ხდება რიტუალში). ქართულ ფოლკლორში ყველაზე პოპულარული ირაციონალური ბოროტი ძალებიდან არიან დევები. სვანურ მითოსში ძალიან მნიშვნელოვანი მოვლენაა ქორწინება, მისთვის დამახასიათებელი ურთულესი წესებით და რიტუალური მოქმედებით (სურგულაძე 2002: 232).

ავტორს ექსპრესიულად აქვს აღწერილი ეს რიტუალი მოთხრობაში. თორმეტი ბატკნის თავ-ფეხი იხარშება საპატარძლოს სახლში. არყით მთვრალი დევი-ხორჯოლანები მუხლებზე ვარდნით ფერხულს ცეკვავენ ცეცხლის გარშემო. სვანური რიტუალით თითქოს ცხადდება მარადიული ადამიანური მისტერია შეუცნობლის შეცნობის, საზღვრის გადალახვის, სიწმინდის დაუფლების. „მუსიკის ხმები დიდი სურვილის სიმფონიასავით ამოდინა ტკაცუნით ფიჩხიდან და ფერხულს უკრავენ – რაშავ-დელა...“ (რჩეულიშვილი 2010: 209).

საპატარძლო ქვეშეცნეულად გულში იმეორებს: არც ერთი, არც ერთი და ცდილობს მოიცილოს თავიდან „გარედან“ მოსული

უხეში ძალა. „ის იქნება ჩემი ქმარი, რომელსაც თავბრუ არ დაეხვევა და ცეცხლში არ ჩავარდება“ (რჩეულიშვილი 2010: 209).

ქოჩქელანების ნახატწარბა ქალწული ასოცირდება თეთ-
ნულდთან: „ნელა ამოდიან ქულები თეთნულდის წვერისკენ,
ეხვევიან თეძოებზე, მკერდზე, ღამისგან ატეხილ ვნებას უგრი-
ლებენ. მისი უხორცო სურვილები ტრიალებენ, უცეცხლოდ იწვი-
ან, ქალწულად ჩამინებული ქალწულადვე გაიღვიძებს ცოტა ხნის
შემდეგ“ (რჩეულიშვილი 2010: 209).

იფერფლებიან ძმები ცეცხლში, რომლებიც ადამიანურ ვნე-
ბასთან ერთად, მეორე მხრივ, დევების, ბნელი ძალების, განმა-
სახიერებელნი არიან და ღვთაებრივი თეთნულდი რჩება შე-
ულახავი, წმინდა, მიუწვდომელი. ღამენათევი პატარმალ კოშკის
თავიდან გაჰყურებს თეთნულდს და ნეტარებით ერწყმის მზის
ამოსვლის წინ წმინდა სიჩუმის წამს(უსურვილობის ნეტარება – ი.მ.).

ავტორისეული მითოსური სიუჟეტი სხვადასხვა ინტერპრე-
ტაციის საშუალებას იძლევა. პირველი, რომ ღვთაება მიუწვდო-
მელია და სიწმინდისკენ სწრაფვა დაუფლების სურვილით მარ-
ცხით მთავრდება, დემონური ძალა ნადგურდება. ამავე დროს
გულისა და გონების მარადიული ჭიდილია გადმოცემული. სვა-
ნეთის ასულს თან ხორციელი ვნება არ ასვენებს, თან უმანკოების
შენარჩუნება უნდა თეთნულდივით: „–დედა, თუ ჰყოლია თეთ-
ნულდს ოდესმე ქმარი? – არასდროს, შვილო!“ (რჩეულიშვილი 2010:
207).

მეორე მხრივ, მწერლის ჩანაწერებს თუ გავიხსენებთ:
„იყო მსხვერპლი, ეს არის უდიდესი ბედნიერება...“ ან კიდევ: „რა
ტკბილია მიზნისკენ სირბილში დაწვა“ (რჩეულიშვილი 2012: 170).
თავგანწირვას და მსხვერპლს ითხოვს დიადი მიზანი.

„მუნჯი ახმედი და სიცოცხლე“ მრავალმხრივად საინტერესო
და ღრმა ფსიქოლოგიზმით გამორჩეული მოთხრობაა მწერლის
შემოქმედებაში. ჩვენი თემატიკიდან გამომდინარე ყურადღე-
ბას შევაჩერებთ მითოლოგიურ და ზღაპრულ ასპექტებზე. მთა-
ვარი მითოლოგემა აქ არის ზღვა და მოთხრობის პირველივე
სიტყვიდან ეუფლება მკითხველს ეს განწყობა: „ზღვაზე უმთვარო,
მოწმენდილი ცა იყო“ (რჩეულიშვილი 2010: 157). ცნობილია,
გ.რჩეულიშვილის განსაკუთრებული დამოკიდებულება ზღვის
სტიქიის მიმართ(„ირინა და მე“, „ნელი ტანგო“, „მუნჯი ახმედი“,

პირადი დღიურები). ყველაზე მეტი სიღრმით ზღვის სტიქიური ბუნება სწორედ წინამდებარე მოთხრობაშია ნაჩვენები. მუნჯი ახმედი თითქმის ნავში გაიზარდა...“ მისთვის წყალი ისეთივე ნიადაგი იყო, როგორც მიწა, უფრო მეტიც: ის აძლევდა თევზს, რითაც ცხოვრობდა. ზღვა მისთვის არც ლამაზი იყო, არც უშნო, ზღვა იყო ის, ურომლისოდაც ცხოვრებაც ვერ წარმოედგინა ახმედს“ (რჩეულიშვილი 2010: 159).

ზღვის მითოსურ მნიშვნელობებს თუ გავიხსენებთ, ხშირად ზღვა გვხვდება როგორც რამის, ვინმეს მშობელი. ბევრი ხალხის მითოლოგიაში ზღვიდან, წყლიდან იშვა ყველაფერი. ავტორისეულ მითოლოგემას მეტ დრამატიზმს სძენს პერსონაჟის მახასიათებელი-სიმუნჯე. ის, ვინც ადამიანთა საზოგადოებასთან ვერ ამყარებს კომუნიკაციას და გარიყულია ერთგვარად, ზღვაში ყველაზე კომფორტულად გრძნობს თავს. „მას სჯეროდა ზღვის. ზღვა აძლევდა საჭმელს, ზღვამ მისცა ძველი ნავი...“ (რჩეულიშვილი 2010: 160) მისთვის ეს ისეთი ბუნებრივი სივრცეა, რომ არც უყვარს, არც ეჯავრება... ზღვა აუცილებელია მისი არსებობისთვის. ის აძლევს ყველაფერს, რაც უნდა. ზღვამ მოუტანა ლილიც, რომელიც ჯერ თევზაობაში ეხმარებოდა, შემდეგ კი ცოლი გახდა. მან განაცდევინა სიყვარულის გრძნობაც და დიდი ტკივილიც. მეორე მხრივ, მკვლევარი ზურაბ კიკნაძე შენიშნავდა, რომ ქართველი ხმელეთს არსებაა. ზღვის შორეულობა ქმნის მასზე წარმოდგენებს სიუცხოვით დაწყებული, მტრობით დამთავრებული (კიკნაძე 2011: 70). ლილისთვის ზღვა უცხო და საშიშია. მწერალს ამ შიშის კონტექსტში შემოაქვს დევების ზღაპრული, დემონური ელემენტები. ქართულ ფოლკლორში კოდირებული კაციჰამია ორთავიანი დევები ხარხარით და დემონური ცეკვით იპყრობენ ადამიანთა სივრცეს. მეთევზის ფარღალალა ქოხში, სიჩუმეში, შიში მოდიოდა ზღვიდან და ხმელეთის იქით გადაჭიმულ შრიალა ტყეებიდან. „მოჩვენებები ცეკვავდნენ ცეცხლის ენების გარშემო და ყელზე ჭიპშემოხვეული ბავშვის ხორცსა ჭამდნენ“ (რჩეულიშვილი 2010: 169). ამ კომმარული ღამეული ჩვენებების მოცილება მხოლოდ ადამიანის ხმით იყო შესაძლებელი. „ადამიანების ხმების ეშინოდათ სულებს და გარბოდნენ“ (რჩეულიშვილი 2010: 169). ახმედის მამის, ჯანბეგის, ხმა იყო ლილის მხსნელი და მშველელი. ერთ ღამესაც ავადმყოფი ჯანბეგი მიიცვალა და მოჩვენებებით აივსო ქოხი. მწერალს მთელი ექსპრესიით და სიმძაფრით აქვს

ნაჩვენები ის სცენა, როდესაც მიცვალებულთან მარტონი რჩებიან მუნჯი ახმედი და ლილი. ლილის შინაგანი განცდები, ჯოჯოხეთური შიში სიჩუმისა და სიცარიელის მიმართ ამ მისტერიულ სცენაშია წარმოდგენილი: „მთელი ღამე მოდიოდნენ სულები. ახლა დევები უფრო დიდები იყვნენ, პატარა ემმაკებმა დაიკავეს ყველა კავეები ქოხში. ხითხითებდნენ, ენას ყოფდნენ, იმანჭებოდნენ. კუთხეში შავად მდგარი კუბოდან გამომძვრალი ვიღაც ასფენა ცეცხლის ენებში ცეკვავდა, გრძელი ხელები იგრიხებოდნენ, თითქმის ხვდებოდნენ ქალის სახეს...“ (რჩეულიშვილი 2010: 171). შემზარავი სურათია დახატული, როგორ ხარბად ჭამენ დევები ადამიანის ხორცს. ამკარად იგრძნობა ფშაური ფოლკლორის ინტონაციები.

ახმედი მარტო რჩება ზღვასთან და ავტორის რეპლიკა – „ზღვა დარჩა მხოლოდ მისი ერთგული“ (რჩეულიშვილი 2010: 172), კიდევ ერთხელ აზუსტებს, რომ ზღვა მხოლოდ სიკეთის ნიშნით არის წარმოდგენილი მოთხრობაში: ახმედის მშობელი, პატრონი, სიხარულის მომტანი, ერთგული. დასაწყისშივე აღვნიშნეთ, რომ მრავალმრიანი მოთხრობაა თემატიკის თვალსაზრისით, სიმბოლოებით, მითოლოგიური პარადიგმებით. მთელი სიღრმით არის წარმოდგენილი სიკვდილ-სიცოცხლის საკითხი, მარტოობის თემა და სხვ. მაგრამ ჩვენ შევეცადეთ გვეჩვენებინა მისი ინტერტექსტუალური კავშირები ზღაპარსა და მითთან.

ამდენად, გურამ რჩეულიშვილის ტექსტებში კოდირებული ინფორმაცია რთული, კომბინირებული ხასიათისაა. ჩვენს მიერ განხილულ მოთხრობებში მწერლის ნარატივის თავისებურებას ქმნის დროის მითოლოგიზაცია, ერთდროულობა არსებულ, ყოფით რეალობასა და მიღმურ სამყაროს შორის. შესაბამისად, მის პერსონაჟებსაც ეუფლებათ მთლიანობის განცდა და იქმნება ერთიანი სამყაროს მხატვრული მოდელი.

დამოწმებანი:

ანთელავა 2017: ანთელავა ნ. კავკასიის ხალხთა მითები და რიტუალები, თბილისი: გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2017.

გოგიაშვილი 2011: გოგიაშვილი ე. მითოსური და რელიგიური სიმბოლოების დინამიკა ზღაპრის სტრუქტურაში, თბილისი: გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2011.

კიკნაძე 2011: კიკნაძე ზ. ზღვა და ხმელეთი ქართულ მითოსში. ჟურნალი სემიოტიკა, 2011.

ოჩიაური 1967: ოჩიაური თ. მითოლოგიური გადმოცემები აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში, თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“, 1967.

რჩეულიშვილი 2010: რჩეულიშვილი გ. მოთხრობები, თბილისი: პალიტრა L, 2010.

რჩეულიშვილი 2012: რჩეულიშვილი გ. დღიურები, ჩანაწერები, თბილისი: გამომცემლობა „პალიტრა L“, 2012.

სურგულაძე 2002: სურგულაძე ი. მითოსი, კულტი, რიტუალი საქართველოში, თბილისი: გამომცემლობა „მემატიანე“, 2002.

Gohar Melikyan

Armenia, Yerevan

Institute of Archaeology and Ethnography

Academy of Sciences of Armenia

Armenian Folktales in Russian Publications of the 19th Century

The Article deals with investigation of the Armenian repertoire in the multivolume ““Collection of Materials for Describing Places and Tribes of the Caucasus», which was published by the Caucasian educational district from 1881 to 1915, having released 44 volumes. The idea belonged to K.P. Yanovsiy, and it was a great event in the history of the Caucasian educational district. Along with ethnographic and folklore material of peoples living in the Caucasus, there are more than 120 Armenian folktales of all genres: wonder, realistic and animal tales. Mostly well-known and popular plots have been presented in the Collection: stories about a thousand-voiced nightingale, about a girl who changed sex, about a clever hero, about an innocently slandered heroine, about an animal groom, quite a few biblical topics, etc.

Key words: Armenian folktales, collection, repertoire, plot, storyteller.